

DET KONGELIGE
KULTURDEPARTEMENT

Meld. St. 20

(2009–2010)

Melding til Stortinget

Omorganisering av ABM-utvikling

*Tilråding fra Kulturdepartementet av 11. juni 2010,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Innledning

I denne meldingen redegjør Kulturdepartementet kort for forslag til endringer i arbeidsdelingen mellom de statlige institusjonene på arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet, som lovet i debatten om St. meld. nr. 49 (2008–2009) *Framtidas museum* (museumsmeldingen) 2. mars 2010.

Utgangspunktet for meldingen er den varslede gjennomgangen av hvem som bør ha ansvaret for statlige bibliotekoppgaver, jf. St. meld. nr. 23 (2008–2009) *Bibliotek. Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid* (bibliotekmeldingen):

Departementet vil i samråd med relevante departement og styret for institusjonen (ABM-utvikling) vurdere om det kan vere tenleg med ei nærare samordning eller samanslåing av bibliotekoppgåver i Nasjonalbiblioteket og ABM-utvikling – eventuelt om det kan vere ei løysing å overføre bibliotekoppgåver frå ABM-utvikling til Nasjonalbiblioteket.

I Innst. S. nr. 320 (2008–2009) støttet Stortinget denne intensjonen:

Komiteen registrerer at departementet i meldingen tar til orde for å vurdere en endring av oppgavefordelingen mellom ABM-utvikling og Nasjonalbiblioteket. Komiteen støtter departementet i at en avklaring av oppgavefordeling mellom ABM-utvikling og Nasjonalbiblioteket kan være naturlig.

I perioden etter Stortingets behandling av bibliotekmeldingen har det pågått en dialog mellom berørte parter om bibliotekoppgavene. På grunnlag av denne prosessen ønsker departementet at bibliotekoppgavene samles i Nasjonalbiblioteket. Oppgaver knyttet til konsortieavtaler vil imidlertid bli overført til Norsk vitenskapsindeks, et planlagt organ underlagt Kunnskapsdepartementet. Dette har aktualisert spørsmålet om hvordan resten av ABM-utviklings oppgaver bør ivaretas i framtida. Her ønsker departementet å samorganisere den resterende delen av ABM-utvikling med Norsk kulturråd.

2 Bakgrunn

ABM-utvikling ble etablert 1. januar 2003 som et tverrsektorielt og departementsoverskridende organ for arkiv, bibliotek og museer. Det opprinnelige forslaget fra St. meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving* (abm-meldingen) var å slå sammen Norsk museumsutvikling og Statens bibliotektilsyn under Kulturdepartementet til et kompetanse- og samordningsorgan for arkiv, bibliotek og museum. Det ble også lagt til grunn at fagorganet skulle ha tilfredsstillende kompetanse til å ivareta oppgaver også på arkivområdet. Ved behandlingen av St. meld. nr. 27 (2000–2001) *Gjør din plikt – Krev din rett, Kvalitetsreform av høyere utdanning*, ble det lagt til grunn at også Riks biblio-

tektjenesten skulle innlemmes i fagorganet, jf. Innst. S. nr. 337 (2000–2001).

Komiteen merkar seg at Regjeringa og eit einstemmig Storting, jf. Innst. S. nr. 46 (2000–2001), ønskjer eit nytt organ under Kulturdepartementet – ABM-utvikling – og vil særleg peike på at det er ei viktig utfordring å få til eit tettare samarbeid på dette området. Komiteen viser i denne samanheng til Skrede-utvalet si utgreiing (NOU 1991:14) som gjorde framlegg om å slå saman Statens bibliotektilsyn og Riksbibliotektenesta, og til at Universitets- og høgskolerådet i si høyringsfråsegn til Mjøs-utvalget gjer framlegg om å avvikle Riksbibliotektenesta. Komiteen foreset at regjeringa føretar ei samanslåing og slik sikrar heilskaplege løysingar på dette området. Komiteen foreset at dette skjer raskt.

Det ble overført 17 årsverk, tilsvarende ca. 9,5 mill. kroner fra det daværende Utdanningsdepartementet til det daværende Kultur- og kirkedepartementets budsjett i forbindelse med innlemmingen av Riksbibliotekjenesten i fagorganet.

Bibliotekmeldingen, St. meld. nr. 24 (2008–2009) *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv (digitaliseringsmeldingen)* og museumsmeldingen redegjorde for fakta og utviklingstrekk som vil påvirke arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet fremover. Meldingene fremhever de digitale mulighetene for tverrgående og overgripende tjenester som griper inn i alle typer arkiv, bibliotek og museum, og som vil prege all utvikling av tjenester ved disse institusjonene. Samtidig ble det lagt til grunn at behovet for møteplasser og arenaer for kulturutveksling og læring ville bli viktig i årene som kommer.

I bibliotekmeldingen ble det understreket at et hovedmål med statens bibliotekpolitikk er å utvikle robuste og omstillingsdyktige biblioteker som kan tilby alle innbyggerne bedre bibliotekjenester. Det ble også vist til at det er behov for en overordnet politikk som kan medvirke til at bibliotekene tar i bruk løsninger og bygger strukturer som er robuste nok til å møte morgendagens utfordringer. Det ble også understreket at det er behov for bedre ansvarsfordeling og satsingsprogram for å oppnå en slik utvikling.

I meldingen ble ABM-utviklings roller og oppgaver både på arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet beskrevet. Det ble videre vist til en evaluering av ABM-utvikling, jf. DIFI-rapport 2008:9. Evalueringen understreket bl.a. at forholdet til Nasjonalbiblioteket burde forbedres og at et nærmere samarbeid med universitets- og høgskolesektoren og deres biblioteker og museum var nødvendig og

ønskelig. Høringsuttalelsene er ikke entydige, med en del positive tilbakemeldinger fra mindre aktører, mens både universitets- og høgskolesektoren og Nasjonalbiblioteket har flere innvendinger til ABM-utviklings prioriteringer.

I behandlingen av meldingen, jf. Innst. S. nr. 320 (2008–2009), gav Stortinget støtte til meldingens syn på at det er behov for en klarere overordnet politikk på bibliotekfeltet:

Komiteen er tilfreds med departementets klare syn på at det er et sterkt behov for en overordnet nasjonal politikk på vesentlige områder innenfor bibliotekfeltet. Stortingsmeldingen tar fatt i, og fremmer forslag på en rekke slike områder, bl.a. formidling, digitalisering, kompetanseutvikling og tjenesteutvikling.

I digitaliseringsmeldingen ble det slått fast at Nasjonalbiblioteket skal være hovedaktøren i digitaliseringsarbeidet på bibliotekfeltet, mens Arkivverket har tilsvarende operativt ansvar på arkivsidene. ABM-utvikling skal ha koordinerende og tilretteleggende oppgaver for museer og privatarkiv utenfor Arkivverket. Videre skal Nasjonalbiblioteket ha eneansvar for bibliografiske standarder og digitale løsninger for å søke på tvers av alle bibliotek. Et biblioteksøk skal inngå som element i en felles søketjeneste på tvers av arkiv-, bibliotek- og museumssektoren. Nasjonalbiblioteket skal også videreutvikle satsingen på frikjøp av vernet materiale for digital fremvisning gjennom prosjektet Bokhylla.no.

I behandlingen av digitaliseringsmeldingen, jf. Innst. S. nr. 321 (2008–2008), gir Stortinget støtte til den skisserte arbeidsdelingen på digitaliseringsfeltet:

Flertallet støtter det entydige operative sektoransvar som ligger til grunn for arbeidsdelingen. Flertallet har merket seg at Nasjonalbiblioteket er hovedaktør i digitaliseringsarbeidet på bibliotekfeltet. I tillegg til de oppgavene som følger av pliktavleveringsloven, skal Nasjonalbiblioteket også ha eneansvar for nasjonale bibliografiske standarder og digital løsning for å søke på tvers av alle bibliotek. Videre har flertallet merket seg at Arkivverket skal ha tilsvarende operativt ansvar på arkivsidene.

Museumsmeldingen gir en oppsummering av de omfattende strukturendringene på museumssektoren de siste ti årene. I årene som kommer vil det bli lagt økt vekt på å utvikle museenes faglige innhold og aktivitet, særlig knyttet til museenes samfunnsrolle. ABM-utvikling er i denne sammenheng gitt et tydelig mandat for å medvirke til samordning, nytenkning og kompetanseheving.

3 Departementets vurdering

I bibliotekmeldingen la departementet til grunn at føringene for ABM-utvikling har vært for uklare, at spennet i aktiviteter har vært for stort, og at merverdien for arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet har vært utydelig. Det ble lagt vekt på at hovedutfordringen fremover er å gjennomføre de tiltakstypene som i størst monn gir en utvikling som både er sektorspesifikt faglig utviklende, og som fremmer samhandling og samordning der dette er ønskelig. Det ble lagt vekt på at det bør rettes større oppmerksomhet mot samordning innenfor sektorene, samtidig som det arbeides med felles utfordringer, ikke minst de digitale. Samtidig er det nødvendig å klargjøre ansvar og roller på statlig nivå.

En omorganisering vil kunne føre til et bedre og mer målrettet arbeid med framtidens digitale utfordringer på arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet. I løpet av 2000-tallet har det skjedd en omfattende, digital omlegging av hele feltet. Nasjonalbiblioteket har vært en spydspiss i dette arbeidet og har per i dag det operative ansvaret for digitalisering i biblioteksektoren og eneansvar for nasjonale bibliografiske standarder og utviklingen av et felles biblioteksøk som i neste omgang skal inngå som en del av et felles arkiv-, bibliotek- og museumssøk.

Nasjonalbiblioteket har igangsatt en storstilet digitalisering av samlingene sine, som omfatter både litteratur, film og musikk. Det er etablert digitale tjenester gjennom nettstedet NB Digital og pilotprosjektet bokhylla.no, der Nasjonalbiblioteket har inngått avtale med opphavsretsorganisasjonen Kopinor om digital tilgang til en rekke norske bøker. Eksempler på fremtidsrettede digitale bibliotekstjenester, utviklet med støtte fra ABM-utvikling er ønskebok.no og biblioteksvar.no. Mange av fremtidens digitale formidlingstjenester i alle de tre sektorene vil kunne bygge på det arbeidet Nasjonalbiblioteket utfører.

Etter en samlet vurdering, og gjennom dialog med partene høsten og vinteren 2009–2010, foreslår departementet at Nasjonalbiblioteket får ansvar for de bibliotekoppgåvene ABM-utvikling har ivaretatt. Dette vil klargjøre roller og ansvar på statlig nivå og sikre fremdrift for viktige utviklingsoppgaver som biblioteksektoren står overfor. Omstillingen vil etablere et styrket bibliotekfaglig miljø i Nasjonalbiblioteket og legge forholdene til rette for økt samarbeid og samordning både når det gjelder universitets- og høgskolebibliotekene, andre fagbiblioteker, instituttsektoren og folkebibliotekene. Departementet ønsker å overføre 19

stillinger fra ABM-utvikling til Nasjonalbiblioteket. Dette omfatter 14 stillinger fra bibliotekavdelingen og fem stillinger fra andre avdelinger. Nasjonalbibliotekets strategi og grunnlagsdokumenter må utvikles for å ivareta de nye og utvidede ansvarsområdene som institusjonen blir tillagt gjennom omstillingen.

Videre ønsker departementet at fire stillinger fra bibliotekavdelingen knyttet til konsortieavtaler og rådgivning mot universitets- og høgskolesektoren, i tillegg til to andre stillinger overføres til den planlagte publikasjonsdatabasen for universitets- og høgskolesektoren, instituttsektoren og de regionale helseforetakene. Databasen skal kalles Norsk vitenskapsindeks (NVI) og skal inngå i et større nasjonalt system for forskningsinformasjon (CRISTIN). Dette skal gi bedre offentlig tilgang til vitenskapelige publikasjoner og en effektiv utnyttelse av forskningsressurser og forskningsresultater. En viktig funksjon er også at registrering i databasen skal være grunnlag for finansieringssystemene for forskningsbaserte publikasjoner. NVI planlegges etablert ved årsskiftet 2010–2011.

Målet er et optimalt samarbeid og en arbeidsdeling som på best mulig måte utnytter statens midler til bibliotek og skaper gode og fremtidsrettede løsninger. Det forutsettes at Nasjonalbiblioteket både har et utviklingsansvar og et overordnet ansvar for både folkebibliotek og fag- og forskningsbibliotek, og at det ikke bygges opp noe som kan føre til en todeling av ansvaret.

Departementet forbereder parallelt et arbeid for å utforme et nytt regelverk for Norsk kulturråd som skal klargjøre forholdet mellom Kulturrådet som et *faglig autonomt og kollegialt organ* som yter prosjektstøtte fra Kulturfondet, og Kulturrådets *administrasjon* som et eget forvaltningsorgan underlagt departementet med delegerte forvaltningsoppgaver i tillegg til sekretariatsfunksjoner.

Kulturrådet og ABM-utvikling har delvis felles fagområder innenfor kulturvern. Den faglige kompetansen i Kulturrådets administrasjon er beslektet med og vil kunne utfylle kompetansen i ABM-utvikling. Departementet mener at det både faglig og organisatorisk ligger til rette for å samorganisere den resterende delen av ABM-utvikling med Norsk kulturråds administrasjon. Dette gir grunnlag for å videreutvikle et sterkere fagmiljø og vil styrke forvaltning og rådgivning på kulturområdet. Resten av stillingene i ABM-utvikling vil derfor bli overført til Norsk kulturråd (administrasjonen) per 1. januar 2011. Dette omfatter om lag 40 årsverk. Det vil være behov for nye grunnlagsdokumenter og det må utformes en ny strategi for

Norsk kulturråd som ivaretar det utvidede ansvarsområdet.

Forslag til fordeling av driftsmidler og prosjektutviklingsmidler mellom de ulike institusjonene vil bli omtalt i departementets budsjettproposisjon for 2011. Overføring av stillinger fra ABM-utvikling til Nasjonalbiblioteket vil bli effektivert per 1. juli 2010.

Departementet har videre sendt på høring et forslag om endring i lov av 20. desember 1985 nr. 108 om folkebibliotek § 13. Endringsforslaget fastsetter at departementet eller den departementet bestemmer, ivaretar statlige bibliotekoppgaver etter lov om folkebibliotek. Departementet kommer tilbake til Stortinget med en egen lovproposisjon om saken.

Det er de siste ti årene iverksatt en rekke strukturelle grep i fylker og kommuner for å samordne og se felles behov og utfordringer for hele arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet i sammenheng. Departementet mener at det også i framtida vil være nødvendig å se sektorene i sammenheng. Departementet legger imidlertid til grunn at målet om økt samarbeid i arkiv-, bibliotek- og museumssektoren må være en grunnleggende forutsetning for alle institusjonenes arbeid og må håndteres i et nærmere samarbeid mellom de samlingsforvaltende institusjonene. I framtida skal derfor det tverrgående perspektivet tydeliggjøres i både Nasjonalbibliotekets, Arkivverkets og museumssektorens målsetninger. Ikke minst må det tilrettelegges for et bedre og mer målrettet samarbeid om digitaliseringsspørsmål slik det også er forutsatt i digitaliseringsmeldingen.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

De endringene som skisseres innebærer for det første at ABM-utvikling vil opphøre som egen institusjon fra og med 1. januar 2011.

For det andre vil Nasjonalbiblioteket bli tillagt nye forvaltningsoppgaver av en noe annen art enn den oppgaveporteføljen institusjonen til nå har hatt ansvaret for. Nasjonalbiblioteket vil ivareta statlige bibliotekoppgaver etter lov om folkebibliotek, og vil også få et klarere mandat til å samarbeide med og samordne sine aktiviteter mot universitets- og høgskolesektorens bibliotekløsninger.

For det tredje innebærer omorganiseringen at Norsk kulturråd vil få nye oppgaver og roller, særlig på museumsfeltet.

Konkret vil statlige arbeidsplasser bli overført fra ABM-utvikling til Nasjonalbiblioteket, Norsk vitenskapsindeks og Norsk kulturråd. Denne omorganiseringen av oppgaver og personell vil bli behandlet etter gjeldende lover og regler for statlige omstillinger. Det legges opp til at omstillingen skal skje innenfor gjeldende bevilgninger. Eventuelle merutgifter som følge av oppgaveoverføringen vil bli dekket over Kulturdepartementets budsjett.

Kulturdepartementet

tilrår:

Tilråding fra Kulturdepartementet av 11. juni 2010 om omorganisering av ABM-utvikling blir sendt Stortinget.